

Пектораль Б.М. Мозолевського, як символ скіфської культури

(Семіотико-семантичний аналіз)

В 2001 і 2005 рр. Автором був виконаний семіотичний (знаків) аналіз змісту зображення скіфської пекторалі і зроблено припущення, що в центрі її композиції зображено золоте руно, яке зліва тримає Гомер, а справа – його нащадок в сьомому коліні, скіфський цар Атей. Виконаний тут семантичний (слів) аналіз назв істот, зображених на пекторалі, дає можливість припустити, що пектораль було виготовлено до 83-ї річниці Атея і до 300-ї річниці виготовлення в Аїді (Миколаїв, Україна) золотого руна Гефестом (Леохаром), яке було символом кіммерійсько-скіфської влади.

Ключові слова: золота пектораль, золоте руно, греки, кіммерійці, скіфи, Гомер, Гефест, Атей, Арістей Проконесський.

Яскравим прикладом неподільності грецької та скіфської культур є скіфська золота пектораль, яка була знайдена Б.М. Мозолевським в кургані Товста Могила [8]. Значний внесок у витлумаченні сюжету пекторалі зробив Д.С. Раєвський [9], яким визначений вертикальний поділ пекторалі на верхню і нижню частини, поділені середньою, орнаментальною частиною. Доведено, що у верхньому реєстрі зображено реальний світ, а нижній - з ідеєю смерті. Тут домінантою є тричі повторена сцена боротьби коня з двома грифонами. М.В. Русяєва [10] ототожнила в центральній композиції праву фігуру, як портрет скіфського царя Атея, а ліва фігура, мною ототожнена, як портрет Гомера [2, 3, 5]. Схожість зображень на монетах й пекторалі Атея і Гомера не викликає сумнівів (Рис. 1), а те, що монети виконані з пектораллю в один час, дає можливість припустити, що їх виробив один майстер. Атей, як відомо, загинув в бою з Філіпом в 339 році до н.е. у віці 90 років, тобто, він народився в 429 р. до н.е. Дата народження Гомера, 14 вересня 657 р. до н.е., має сьогодні багато

підтвердженень [2, 3, 5, 6]. Розташування по колу 2-х юнаків і 4-х тварин з дітьми, є прямим свідченням того, що Атей був нащадком Гомера в 7-му коліні.

Рис. 1. Центральний фрагмент пекторалі у порівнянні з портретами на монетах

Для проведення семіотико-семантичного аналізу композиції складемо порівняльну таблицю з встановлення відмінностей лівої, як грецької, і правої частини пекторалі, як скіфської, з доповненням їх суттєвими відмінностями, які не були помічені Раєвським. Ключові найменування приведені на грецькій мові.

Таблиця 1. Порівняння зображень лівої і правої частин пекторалі

№	Грецька частина (лівий бік)	Скіфська частина (правий бік)
	<i>Верхній ярус - в центрі золоте руно (χρυσός δέρας)</i>	
1	В центрі руно, яке обидва персонажі розтягнули лівими руками. Грек підвищений догори і не торкається землі, він парить в небі, правою рукою очищує руно від волосся, можливо готуючи його для пергаменту. Скіф міцно сидить на землі, правою рукою, зашиває дірки на старому хутрі і вказує пальцем на «грека», що воно належало йому і перейшло йому у спадок.	
2	Лук підвищений (знаходиться вгорі, на небі)	Лук лежить на землі (знаходиться внизу)
3	У персонажа є головна пов'язка	Головна пов'язка відсутня
4	Лоша лежить біля самиці коня	Лоша ссе молоко в самиці коня
5	Теля ссе молоко в корови,	Теля лежить біля корови
6	У хлопчика амфора, зачіска й вбрання грецькі	Біля хлопчика стоїть глек, зачіска й вбрання скіфські
7	Вівця підвищена до неба, хлопчик не дивиться на неї	Хлопець доїть вівцю, яка стоїть на землі
8	Козел припав на ліву передню ногу	Козел припав на праву передню ногу
9	Козеня лівою задньою лапою чеше ліву передню	Козеня лежить і не лякає орла

10	Орел (αἰετός) злетів	Орел (αἰετός) злетів
	<i>Нижній ярус - в центрі кінь (ἵππος)</i>	
11	В центрі композиції коня (ἵππος) терзають з обох боків два грифона (γρῦπός)	
12	Повтор центральної композиції з поваленим конем	Повтор центральної композиції з поваленим конем
13	Сцена нападу лева і леопарда на оленя (ελάφι)	Сцена нападу лева і леопарда на вепра (κάπρος)
14	Собака біжить за зайцем	Собака біжить за зайцем
15	Коники (ακρίς) сидять головами один до одного	Коники (ακρίς) сидять головами один до одного

Підведемо попередні висновки семіотичному (знаковому) аналізу.

1. Центром композиції є золоте руно і його творець. Причому само по собі руно представлено відразу у декількох вимірах: як хутро обох центральних особистостей, тому вони оголені до поясу; як художній витвір, виповнений у золоті, і одночасно, як символ скіфської влади; як основа для витвору з нього пергаменту і запису на ньому художніх творів (п. 1 Табл.1).

2. Протиставлення в греко-скіфському дуалізмі (пп. 3, 5 і 6) руйнується симетрією, яка перетворює протилежне в доповнення одне одного. Далі воно зводиться до роду занять обох постатей: лівому персонажу руно потрібно було, як пергамент (через те він в ньому вискубує шерсть), а правому - як символ влади, яку він укріплює латанням. Признаки пп. 1, 2, 3, 7 свідчать про те, що руно, як символ влади, є спільним для них, тобто вони належать до одного роду.

3. Наслідування для обох персонажів означено присутністю пар лоша і коня, теля і корови замикається юнаками з обох боків. Так що впевнено можна стверджувати, що правий (скіфський) персонаж був нащадком «грецького» в сьомому коліні з рахуванням замкненого кола циклічності.

4. Відомо, що носіння пов'язки в греків є приналежністю до царсько-божественного роду, який походив від Зевса. У скіфів царі, виконуючи функції жерців, не відчислялися до божественного ліку, культ смерті всіх робив рівними, ймовірно, через те й рабства в них не було. Осіб, які тримають золоте

руно (χρυσός δέρας), можна визначити через їх дати народження в цих словах і це може є суттєвим додатком до інших припущень, щодо їх імен.

5. У верхньому реєстрі рух усіх постатей тварин спрямовано від центра до периферії, при чому цей ряд поступово зменшується, тобто, звужується, як життя людини. А завершується він тим, що душа людини відлітає, наче птах до неба в самому кінці. В середині цього ряду розташовані юнаки, як символ тривалості людського життя до третього коліна. Слід звернути увагу на зображення овець, як символу жертвовної тварини. На це вказує те, що у однієї вівці немає супутнього для життя продовження роду в особі малюків. І кобила, і коза, і корова змальовані з дитинчатами. Але, в грецькому ряду хлопчик відвернувся від вівці, а сама вівця є підвішеною до неба, як і грек в центрі композиції і це має означати, що вони вже відійшли до іншого світу.

6. Невипадково в нижньому реєстрі тричі повторена сцена оточення грифонами коня. Причому кінь в центрі композиції є такою ж важливою фігурою, як і золоте руно. Це може свідчить про нього, як про символ творця золотого руна. Отже можна припустити, що терзання грифонами коня - є символом терзання пам'яті коня (Гефеста), як творця золотого руна грифонами (Арістеєм Проконесським). Тобто тричі повторена сцена з ним може свідчити про 300-річчя створення золотого руна. Відомо, що перше письмова згадка про грифонів саме зроблена Арістеєм Проконесським, автором ідеї створення золотого руна, як символу скіфської влади. Як олігарх, він дав гроші на це своєму синові Гефесту, аби той зробив руно в Аїді (Миколаїв) для вручення батькові Гомера, Ліку. Коли в 50 д. 130 р. (3 вересня 646 р. до н.е.) Лік був обраний царем Гілеї, йому першому вручили цю ознаку влади. Отже, якщо пектораль була зроблена на честь 300-річчя золотого руна, то це буде 3 вересня 346 р. (50 д. 430 р. в хронології Гомера). Ймовірно, що Атей народився саме 3 вересня 429 р. до н.е., тобто в день створення золотого руна і Атею в той день виповнилося 83 роки.

7. Символізм динаміки нижнього ярусу може бути багатоплановим і він, напевно, присвячений минулим часам Скіфії. Першим, найглибшим, планом

може бути історія загибелі кіммерійської Атлантиди, а другим - історія загибелі Таргітая. Третім планом може бути визначення дати загибелі для лівої особи (Гомера) в слові «олень», а також дати створення пекторалі в слові «вепр», як фіксації дати життя правої особи (Атея). Крім того, дати народження Гефеста, як творця золотого руна шукаємо в написі коня, а дати народження Арістея Проконесського в написі грифонів. Він був автором винаходу пергаменту і автором ідеї створення золотого руна, як символу духовної та царської влади.

8. Найважливіша риса узагальненого символізму пекторалі є в тому, що вона стала виразником єдності північної, степової Скіфії, яку тут представляє Атей, і Причорноморської її частини, корабельної, яка була нероздільно поєднана з грецькою культурою, ще з часів кіммерійської Атлантиди, і вона тут представлена Гомером. Саме ця єдність допомогла і фактично стала запорукою перемоги скіфів над Дарієм у війні 512 р. до н.е.

Як бачимо, в пекторалі нічого не має випадкового і треба лише достукатися до прихованого змісту символізму кожної деталі. Тобто, неможна виключати того, що автор композиції вкладав не тільки семіотичний (знаковий) зміст, а ще і семантичний (у словах) зміст, який міститься у назвах живих істот і предметів.

1. Для цього з початку звернемося до напису на грецькій мові слів «золоте руно» - χρυσός δέρας. Будемо відносити слово χρυσός до Гомера, а δέρας - до Атея. Звідси визначимо день і рік народження Гомера в 61-й день ($\chi\rho=61$) 119 року ($\rho=1$; $\nu\sigma\acute{o}=-4-2+7=1$; $\acute{o}j=7+2=9$), або 14 вересня 657 р. до н.е. Народження Атея в 347 рік ($\alpha\varsigma=1+2=3$; $\acute{\epsilon}\rho=5-1=4$; $\rho\alpha\varsigma=10-1-2=7$), а день має припадати на $\acute{\epsilon}=50$ -й день (оскільки буква $\acute{\epsilon}=5$ торкається $\rho=100$, то можна прийняти $\acute{\epsilon}=50$), тобто Атей народився 3 вересня 429 р. до н.е.

2. Тепер звернемося до 13-го признаку Табл. 1 і визначимо дату загибелі Гомера в слові ελάφι (олень), а також дату створення пекторалі, як фіксації життя Атея, в слові κάπρος (вепра). Душа Гомера відлетіла з оленем (ελάφι) у 13-й день ($\epsilon\lambda\acute{\alpha}\phi=5+13-5=13$) 195 року, якщо читати в зворотному напрямку: $\epsilon=5$; $\lambda+\acute{\alpha}+\phi=9$; $\iota=1$, тобто 27 липня 581 р. до н.е. А душа Атея, як вепря

(κάλπος), живе у 83-му році (κά+π= 2+1+80=83) в боротьбі у 50-й день (ος=70-20=50) 430 року (ρος=-100+700-200= 400; άπρ=10+100-80=30). Як бачимо, пектораль була створена Атеєм до власного 83-річчя і на ознаку 300-річчя існування золотого руна, тобто приурочена до 3 вересня 346 р. до н.е.!

3. Розшифруємо признак 11 в Табл.1. Дата народження і загибелі Гефеста читається у слові ἵπλος (кінь). Гефест народився в 270 д. (ός=200+70=270) 104 року: ἵ=10; ἵπ=10-8=2 + (ἵπ=2)=4 (10 квітня 672 р. до н.е.), а загинув в 11 день (ἵ=10 + πό=8-7=1) 192 року - πός: πό=8-7=1; ός=7+2=9; ζ=2 (26 липня 584 р. до н.е.). Дата народження Арістея Проконесського є в слові γρῦπος (грифон). Він народився в 211-й день (ς=200; πό=8-7=1; πός=-8+7+2=1) 42 року: υ=40; γρ=3-1=2 (11 лютого 734 р. до н.е.), а помер він в 41 день (γρ=3+1=4; ρ=1) 136 року: ρ=100; ρυ= 40-10=30: πό=7-(8-7=1)=6 (25 серпня 640 р. до н.е.).

4. Гомер називав замовника золотого руна, Арістея Проконесського, також Еетом, тобто Орлом, або αἰετός (признак 10 у Табл.1). В цьому слові також читається дата народження в 211-й день (ε-τ=5-3=2; ί=1; α=1) 42-го року: ετό = 5-(3+7=10=1)=4; ζ=200=2. Орел замикає верхній ярус і тим самим він символізує, єднання душ Гомера, Атея і нашого земляка, засновника Античної культури, Арістея Проконесського, якому в цьому році виповнилося 2750 років!

5. Нижній ярус замикають пара коників-стрибунців (ακρίς), другим значенням якого є: «гірська вершина, висота», в ньому також читаються дати народження Арістея, Таргітая, а також дата загибелі Атлантиди у 85 д. 1017 років тому, відносно 430 р. (346 р. до н.е.). Ці данні також читаються і у центральному слові нижнього ярусу ἵπλος: в 85 день (πός: 80+7-2=85) 1017 років (ἵπλό: ἵ=10=1; π- π=0; ό=70=7), а 430 рік створення пекторалі читається у цьому ярусі в слові вепр (κ- άπρος): ρος=-100+700-200=400; άπρ=10+100-80=30.

Пектораль за призначенням уособлювала золоте руно, і її носіння забезпечило щастя Атею. Тобто з нею він прожив 7 років життя до 90-річчя. Внаслідок цього об'єднана ним Скіфія досягла чималого розвитку й процвітання. Так що, в цілому всю композицію пекторалі можна назвати ритуалом причащення на золотому руні скіфського царя Атея найвідомішим

предком Гомером. Тут доведено, що Атей не був настільки безкультурним «брутальним» варваром і тупим воякою, яким його іноді змальовують стародавні автори. Судячи з пекторалі, Атей знав ціну не лишень справжній красі (він напевне був замовником пекторалі і визначав її сюжет), але й цілком усвідомлював велич свого народу, вищим проявом якого були Арістей Проконесський, Гефест і Гомер.

Джерела та література:

1. Дворецький І.Х. Давньогрецький-російський словник. – Москва. 1958.
2. Золотухін А.І. Гомер. Іманентна біографія.– Миколаїв, АТОЛ, 2001.
3. Золотухін А.І. Екзампей.- Миколаїв, Можливості Кіммерії.-2005. 272 с.
4. Золотухін А.І. Таємниці «Слова о полку Ігоревім» (монографічне дослідження). – Миколаїв. Видавництво Ірини Гудим. 2005. 557 с.
5. Zolotukhin A.I. Homer. The immanent biography. – Nikolaev, Vozmozhnosity Kimmerii, 2006. <http://www.homerandatlantis.com/?p=380&lang=en>
6. Золотухін А.І. Гомер – міф чи реальність? В «Журналі ПОетів» №1, «Ехо планети», М., 2011. <http://www.homerandatlantis.com/?p=54>
7. Золотухін А.І. «Гомер і Атлантида». 2012: <http://homerandatlantis.com>
8. Мозолевський Б.М. Товста Могила.- Київ, Наукова думка, 1979.- с.73-93.
9. Раєвський Д.С. Модель світу скіфської культури.- М., 1985. – с. 189-199.
10. Русяєва М.В. Основний сюжет на пекторалі з Товстої Могили // Археологія. – К., 1992.- № 3.

Zolotukhin A.I.

A researcher (Ukraine, Mykolaiv), zolotukhin@ukr.net

Pectoral of B.M. Mozolevskiy, as a symbol of the Scythian culture

(Semiotic and semantic analysis)

From 2005 till 2010 the autor was researching the message (semiotic analysis) conveyed in the imagery of the Scythian Pectoral. It is suggested that in the center of the composition there is a Golden Fleece which Homer is holding on the left side, and the Scythian king Ateis who was Homers' descendant in the 7th generation is on

the right. Having done the semantic analysis of creature's names presented in the Pectoral, the author states that the Pectoral might have been dedicated to the 83d anniversary of Ateis and the 300th anniversary of the date when the Golden Fleece, the symbol of the Cymmerian-Scythian power, had been made by Hephaestus (Leokhar) in Hades (Mykolaiv, Ukraine).

Keywords: *Gold pectoral, Golden Fleece, Greeks, Cimmerians, Scythians, Homer, Hephaestus, Atey, Aristey Prokonesskiy.*